

De två världarna

År 1942, mitt under kriget, reste Wendell Willkie, republikansk presidentkandidat år 1940, på uppdrag av sin segrande motståndare Franklin Roosevelt runt jorden för att besöka USA:s allierade, i första rummet de ryska och kinesiska statscheferna. Willkie, en vänlig och hoppfull man, som såg framtidsriktet bakom hörnet, fann att världen genom trafikens och de ekonomiska förbindelsernas utveckling så tillvida höll på att bli en enhet som att alla var beroende av varandra. Hans slutsats blev att världen också politiskt måste svetsas samman genom en internationell organisation, och sin bok från resan kallade han därför En värld. När nazismen och fascismen, som för tillfället hindrade mänsklighetens framsteg mot enighet, besegrats av de fredsälskande staternas stora allians var tiden inne att skapa en värld, att dra de politiska slutsatserna av att jorden blivit mindre och folken kommit varandra närmare.

Den tanken troddes av många förverkligad då Förenta nationerna byggdes upp år 1945. Att organisationen var bräcklig och svårigheterna våldiga hade man klart för sig. Men behovet av enighet, eller åtminstone av tolerans, syntes så klart och all dominerande att en pessimist tedde sig ondskefull. Hade inte skrivit ett antal av världens mest framstående forskare för fem år sedan, förstörelsemedlen blivit så fruktansvärda att redan av detta skäl en fredlig sammanlevnad var nödvändig; valet stod, förkunnade bokens titel, mellan En värld eller ingen.

Realiteten har i stället blivit två världar, skilda genom idéer, fruktan och hat som knappast någonsin förr i senare historia. Rikedom, möjligheten till produktion, är trots krigets härjningar vida större än förr, nyttan av samverkan och utbyte är mera påtaglig, avstånden krymper. Men de politiska murarna har blivit högre och starkare.

att den ena världen är fri, den totalitär ligger en ägget och dess ormen — i större delen — sin humanitära idéer, profana, men dessa kräver i sig själva en enskild, vare sig det inre ljuset eller yttre omständighetens värde, skans utveckling och väljande som är den fria de- vad därtill hör till och med den ens agenter ges erka, trots vissernas framgång a frihetens un- alla andra. I den regimen — som s och nazismens kroppslig den

totala staten — är däremot enhetligheten i åsikter program och praktik. Åsikterna kan inom en ganska vid ram förändras, men de måste i varje situation vara lika för alla; härskarna ser till att vissa åsikter gäller, att andra utrotas — medan en tredje grupp av åsikter, de indifferent, begränsas till ett minimum.

Den fria världen var efter kriget, då allt inriktats på att besegra nazismen, beredd till eftergifter för och samarbete med den totalitära regimen i öster. Nu efteråt kan det med säkerhet sägas att man gick alltför långt i sin eftergivenhet, påverkad av förhoppningar som snart avslöjades som illusioner. En rad stater och folk offerades i hopp om att vinna samförstånd, en rad fördragsbrott erkändes i tyshet för att undvika konflikter. Sannolikheten talar för att denna politik eggade erövringens lusten; säkert är att denna inte stillades. För kommunismen framstod själva tillvaron av fria folk som ett hot mot den ordning som på förut okänt sätt satte tvånget i system. Det dröjde länge innan nya aggressioner, nya erövringar ledde till försök att mot den totalitära internationalen ställa en frihetens international. Endast inför det mest uppenbara och omedelbara hot kunde viljan till självbevarelse framkalla strävan till sammanslutning av de hotade.

Någon befriande känsla av heroism finns inte i den motståndsrörelse som sålunda steg för steg växt fram. Krigets ohygglighet är så allmänt insedd, det fredliga arbetet har så allmänt kommit att betraktas som det högsta värdet att själva nödvändigheten av ett starkt försvar och en politisk sammanhållning i försvarets tecken snarare förnimms som något bittert och kränkande. Önskan att komma ifrån hela saken genom att blunda för hotet eller för skillnaden mellan fri och totalitär regim eller för betydelsen av den egna insatsen framträder därför som frestelse och fara. Men under det gångna årets kriser — de svåraste efter kriget — har insikten om hotet och om att det kan avvärjas blott genom samverkan och solidaritet blivit starkare. Om kriget skulle komma, ger endast denna väg garanti för segern — den är därigenom också den enda möjligheten att trygga freden. Aldrig har en sammanslutning till självförsvar haft mera ärliga syften och mera tvingande motiv än i dag.

Vilhelm Mobergs

roman om den svenska emigrationen till USA mottogs för ett år sedan med entusiasm av den svenska kritiken. Den aktion som inför bokens utgivande på engelska igångsattes mot den av svenska och svensk-amerikanska s. k. sedlighetsivrare är i sina yttringar motbudande; det i går publicerade brevet från professor Uppvall i Philadelphia är speciellt olustigt, även om hänsyn tas till att jargongen vid okvädande är grövre i USA än här (jämför president Trumans reaktion mot kritiken av dotterns musikaliska prestationer). Man kan utgå från att aktionen inte får något gensvar i svensk kulturdebatt. Den amerikanska opinionen borde klart upplysas om att de svenskar som tagit del i kampanjen saknar varje tillstymmelse till auktoritet i dessa frågor inom sitt eget land.

31/12